

Index ethnographicus. I. évf. 2. sz. 1956 december. — II. évf. 1. sz. 1957 június. Kézirat gyanánt. A Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Múzeumának könyvtári tájékoztatója. Budapest. Str. 181 + 105.

O delavnosti madžarskih etnologov in njih muzeja v Budimpešti priča tudi druga kot rokopis razmnožena publikacija »Index ethnographicus«, označena kot »vodič knjižnice Etnografskega muzeja«. Urejujeta ga I. Sándor in L. Takács. Pomagati želi predvsem s pregledom knjižnih pomagal, ki naj pospešujejo strokovno razgledanost in delo. Drugi zvezek prvega letnika vsebuje seznam in kratko oznako novejših knjig v knjižnici budimpeštanskega Etnografskega muzeja, razdeljen po območjih (str. 82—133, nemški posnetek str. 170—174). — Sledita dve bibliografiji s področja naše države: Madžarska etnološka literatura v Jugoslaviji 1945—1955, ki so jo sestavili Julia Bona, Rajko Nikolić in podpisani (str. 134—142) in »Osnovna dela v etnološki literaturi jugoslovanskih ljudstev« (naslov je določilo uredništvo) kot prispevek podpisanega (str. 143 do 152). Oba seznama sta nastala iz želje madžarskih strokovnjakov, da bi mogli čim bolj zasledovati in uporabljati tudi našo, dokaj nedostopno strokovno literaturo.

Tretja enota v zvezku sta članka (z nemškim posnetkom) pod skupnim zaglavjem »K etnografiji izrazac«. V prvem »O življenjskem drevesu v človeški obliki« razpravlja arheolog (sodelovanje med njimi in etnologiji je zelo živo!) Nándor Fettich o tem pomembnem motivu v romanski umetnosti v karpatski kotlini. Na osnovi študija romanske ornamentike (priobčuje dve strani slik), najstarejših madžarskih ljudskih pesmi in južnoslovanske kovinske umetnosti (o tej napoveduje knjigo) opozarja avtor na štiri simbolične pomene tega ornamenta v stari evropski kulturi in njega čarovno uporabo še v krščanski dobi.

Raziskovalec madžarskega vinogradništva István Vincze piše o mojstrskih in lastninskih znakih na madžarskem poljedelskem orodju (str. 161—165), in sicer v priobčenem prvem poglavju le o znakih na vinjakih (nožih za obrezovanje trte) iz raznih muzejev, ki jih razvršča v skupine.

Prvi zvezek drugega letnika prinaša oznako 80 novih knjig, bibliografijo madžarske etnološke literature v revijah leta 1956 (I. Sándor, 385 enot), rubriki »K etnografiji izrazac« pa I. Sándorja članek o čarovnih knjigah in M. Boros o znakih in slikah na poljedelskem orodju v Bolgariji (s 3 str. risb). Sledijo nemški posnetki.

Podoben bibliografski priročnik naj bi izdajala tudi kaka etnološka ustanova v Jugoslaviji.

Vilko Novak

Néprajzi közlemények. I. évfolyam, 1—4 szám. Kézirat gyanánt. Magyar Nemzeti Múzeum — Néprajzi Múzeum. Budapest 1956, str. 286. — II. évfolyam, 1—2. szám. 1957, str. 352. Szerkesztő: Némethy Endre és Takács Lajos.

»Etnološke objave« je naslov navidez skromni, multilitno razmnoženi publikaciji Etnografskega muzeja v Budimpešti, ki prinaša le gradivo, katerega ne morejo objavljati v svojih revijah Ethnographia in Néprajzi Ertésítő. Kazalo je objavljeno tudi v nemščini. V prvem letniku so n. pr. obsežnejše in pomembnejše objave o mlinih na veter (K. Szabó), o predelovanju lanu v Prekdonavju (L. Szolnoky), o golobjereji v Szegedu (S. Bálint), o vračarici v Novi (V. Diószegi), o konjereji v Vajszlóju, o živinoreji Székelyev, preseljenih iz Romunije v bližino Budimpešte, o rastlini tippan (Agrostis), s katero belijo iz gline zgrajene hiše v Turkeve.

Posebej nas zanima Józsefa Csabe članek »Uporaba čarovnih znakov v obliki križa pri Prekmurcih« (str. 102—109). Avtor je objavil v madžarskih glasilih že več krajših prispevkov iz gornjega Prekmurja. Čudimo se uredništvu in izdajatelju, da je sprejelo njegov izraz »vend« tako v naslovu kot v besedilu članka. Madžarski strokovni tovariši bi nas že morali končno razumeti, da nas to žali in da je taka raba neznanstvena. — Csaba navaja 21 primerov uporabe štirih vrst križev na raznih zgradbah, pred pričetkom raznih del itd. Pri tem je

zapisal tudi navade, verovanja in v narečju izreke, zvezane z delanjem teh križev. V uvodu navaja nekaj primerjalnega gradiva o apotropijskem pomenu križev, zaključuje pa objavo z mnenjem, da izvirajo te vrste prekmurski čarovni znaki iz predkrščanske dobe, njih najstarejša oblika pa je po vsej verjetnosti ležeči križ.

V drugem, krajšem delu pod naslovom »Zbirka zgodovinskih podatkov« je priobčenih devet prispevkov iz raznih zgodovinskih zapisov od 17. stoletja dalje, nanašajočih se predvsem na razne obrti in nošo.

V drugem letniku so obsežnejši prispevki n. pr. o ljudskih spominih na tlako in osvobodilni boj 1848 v Somogyu (J. Kiss), o novih pravljicnih tipih v Madžarskem katalogu ljudskih pravljic (A. Kovács), o pivskih svatbenih pesmih v južnem delu Zale (A. Péczely), o tipih ovčereje v karpatski kotlini (L. Földes), o Ciganih (K. Erdős, I. Hegyi), o delu z lanom in konopljo (J. Babus), o ljudski pesmarici iz srede 18. stoletja (F. Schram) itd. — V drugem delu je priobčenih več arhivalnih objav in ljudskih spisov.

Tisk je zelo čist, prav tako risbe in notni zapisi. Publikacijo moremo samo priporočati v pregled vsem, ki obravnavajo karkoli sorodnega.

Vilko Novak

Veera Vallinheimo, Das Spinnen in Finnland (Unter besonderer Berücksichtigung schwedischer Tradition). — Helsinki 1956. (Kansatieteellinen arkisto 11), 287 str., 116 sl., 18 karata.

Kao što je često u nordijskoj etnološkoj literaturi, i u ovom su djelu jezgra domaće činjenice — ali se svagdje, gdje je to povoljno, finski okvir prelazi, u prvom redu u širi okvir općenito nordijski a onda i još širi evropskih razmjera. Švedski je material autorica osobito temeljito proučavala pa ga svuda obilno privlači u razmatranja. Na drugu stranu zahvata kod zgode i u slovensku etnografiju, bilježeći među ostalim n. pr. niz finskih izraza u vezi s pređenjem (*kuontalo, kuoseli, värttänä, pasma*) kao značajne činjenice preuzimanja baš takvih izraza od Slavena (u glavnom starih Rusa), a te vode dalje i do pitanja o samim stvarnim ergologijskim vezama. I niz drugih pojedinosti pobuđuju zanimanje s naše strane radi izvjesnih sličnosti, koje ne moraju biti slučajne, nego upućivati i na neke daleke genetske veze — odnosno izazivaju potrebu, da se s dokazima u ruci obeskrijepe takve teze (n. pr. što se tiče podrijetla i starine tipnih sjevernoevropskih preslica oblika kao lopatice na gornjem dijelu).

Na različne bi se odsječke teksta mogle nadovezati primjedbe, predući ili prepredajući dalje niti, koje je tu zaprela autorica. Tako bi se moglo zastati kod opće klasifikacije tipova preslica (str. 55.) osjećajući nedostatnost diobe u same tri grupe (osnovna tipa), jer za cjelokupnost (evropskih) oblika preslica to ne može dostajati. — Slično će i izvodi o rasprostiranju plosnih (daščičnih — kod nas »lopatastih« i »kopljastih«) preslica jamačno izazivati potrebu izmjena odnosno dopuna, napose s obzirom na geografske areale tih tipova (s njihovim variantama). — Način brojenja ispredenih odnosno za dalju obradu poredanih niti (na motovilu, u osnovi na stanu) autorica je jamačno ostavila za obradu u drugoj vezi, s daljim postupcima s gotovim nitima. Organski nadovezano na ovu temu bilo bi veoma korisno da se u cjelini prikažu sistemi brojenja niti za sve nordijske zemlje (uzevši n. pr. na oko i činjenicu, da naziv *pasma* kao izvjesna mjera prediva prodire sve do u Norvešku).

Najveće je poglavlje namijenjeno pređenju s kolovratom, njegovim brojnim tipovima i varijantama, s minuciozno registriranom cjelokupnom nomenklaturom, s dobro osnovanim izvodima o hronologiji pojedinih vrsta kolovrata i njihovom podrijetlu kod Finaca. Ali i obično pređenje vretenom s preslice autorica jednakom pažnjom i svestrano obrađuje. Mora se zabilježiti, da ovakve studije, koja bi bila toliko iscrpna, u svakom smjeru i obilovala gradom o svim pojedinostima pređenja, pomagala uz pređenje, nomenklaturi itd., nema još dosad u etnološkoj literaturi o pređenju ma koga naroda, grupe ili kulturnoga područja